

Öğrenci başarısızlığı ve başa çıkma stratejileri: Ortaokul öğretmenlerinin görüşleri**Gülsüm Aydın¹, Fatih Akcan², Oğuzhan Gökçimen³ Suzan Sarıgül⁴**

DOI 10.5281/zenodo.10695432

Özet

Bu araştırmanın amacı, öğrenci başarısızlığı ve başa çıkma stratejilerini ortaokul öğretmenleri kapsamında incelemektir. Bu çalışmada nitel yöntem tercih edilmiş olup olgubilim (fenomenoloji) çalışması deseninde tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 16 öğretmen oluşturmuştur. Çalışma grubu, kolay ulaşılabilir örnekleme yaklaşımı kullanılarak seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan açık uçlu sorulardan oluşan bir yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler, katılımcılar ile yapılan yüz yüze görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Çalışma verileri içerik analizi yapılarak çözümlenmiştir. Ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine dayanan çalışma, öğrenci başarısızlığı ve başa çıkma stratejileri üzerine değerli bulgular sunmaktadır. Çalışma, öğrenci başarısızlığını tanımlarken öğrenme ortamı, öğrenci yaklaşımı ve öğrenci takibi gibi kritik unsurların belirleyici olduğunu göstermektedir. Öğretmenler, başarısızlıkla mücadelede öğrenci merkezli yaklaşımların ve bireysel desteklerin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, velilerle iş birliği yapmanın ve iletişim kurmanın önemine dikkat çekilmektedir; düzenli görüşmeler ve bilgilendirme faaliyetleri bu iş birliğinin temelini oluşturmaktadır. Sonuçlar, öğretmenlerin başarısızlıkla mücadelede çok yönlü ve öğrenci odaklı yaklaşımlar benimsediğini ortaya koymaktadır. Bu çalışma, öğrenci başarısızlığını önleme ve öğrencilerin başarılarını destekleme konusunda öğretmenlerin stratejik bir rol oynadığını vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: öğrenci, öğrenci başarısı, strateji, öğretmen.**Student failure and coping strategies: Secondary school teachers' views****Abstract**

This study aims to examine student failure and coping strategies in the context of secondary school teachers. In this study, the qualitative method was preferred and designed in phenomenology study design. The study group consisted of 16 teachers. The study group was selected using the convenience sampling approach. A semi-structured interview form consisting of open-ended questions created by the researchers was used as a data collection tool. The interviews were conducted face-to-face with the participants. The study data were analysed using content analysis. Based on the views of secondary school teachers, the study provides valuable findings on student failure and coping strategies. The study shows that critical elements such as learning environment, student approach and student follow-up are decisive in defining student failure. Teachers emphasise the importance of student-centred approaches and individual support in combating failure. They also underscore the importance of collaborating and communicating with parents, with regular meetings and information activities forming the basis of this collaboration. The results reveal that teachers adopt multifaceted and student-oriented approaches to combat failure. This study emphasises that teachers play a strategic role in preventing student failure and supporting student achievement.

Keywords: student, student achievement, strategy, teacher.

¹ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, gulsum_aydemir38@hotmail.com² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, fth.akcan@hotmail.com³ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, oguzhan.gokcimen@hotmail.com⁴ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, sersuz26@gmail.com

Giriş

İnsanoğlunun içinde bulunduğu çağa etkin bir şekilde uyum sağlayabilmesi için toplumsal yaşam için yeterli niteliklere sahip olması gerekmektedir. İnsanoğlunun bu süreçte sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi için birey olarak başarıya ulaşması elzemdir. Başarıya ulaşan bireyler zorlukların üstesinden gelebilirken, başarısız olanlar gündelik tatminlerle yetinmek zorunda kalıyor. Günümüz toplumunda daha çok vurgulanan bir kavram olan "başarı"nın tanımı nedir? Başarı, günlük rutinler aracılığıyla kişisel olarak önemli hedeflere kademeli olarak ulaşılması olarak tanımlanabilir (Baltaş, 1997). Toplumumuzda bireyler çoğunlukla başarılarına göre değerlendirilir. Zaman içinde bu değerlendirme kültürel bir etki yaratır. Kültürel beklentilerin etkisi, çocukların başarılı ya da başarısız olarak kategorize edildiği ilkökul yıllarında belirginleşir (Baran, 1995). Okul başarısı, akademik mükemmeliyete dayalı olarak elde edilen bir ölçüdür. Okul, bilişsel gelişimi kolaylaştıran, bilgi edinmeyi kolaylaştıran ve yüksek akademik performans elde etmek için elverişli bir atmosfer yaratan bir kurumdur. Üstün notlar akademik başarının, bu standardın altındaki notlar ise akademik başarısızlığın göstergesidir. Derslerde alınan notların göreceli dağılımı, öğrencilerin başarı veya başarısızlıklarının belirlenmesinde, eylemlerinin değerlendirilmesine kıyasla daha etkili bir kriterdir. Sosyal yaşamda gözlemlenebilen bir olay, sınıfta sürekli olarak yaramazlık yapan, ancak akademik sonuçları mükemmel olan bir öğrencinin aynı şekilde yüksek davranış notları almasıdır. Ergenlik çağındaki öğrenciler, içinde buldukları gelişim aşamasının bir sonucu olarak arkadaşlarına karşı sadakat ve samimiyet sergilerler. Bu aşamada, ergenler ve gençler akranları tarafından kabul edilmeye büyük ihtiyaç duyarlar. Eğitim hedefleri, akran grubunun belirli özelliklerine bağlı olarak artar ya da azalır. Bireyin eğitim hedefleri akranlarınıninkiyle aynı hizaya gelir. Bu koşullar altında ortaya çıkan bağlantılarda, başarı açısından okulların kendine has özelliklerinin ve niteliklerinin önemi öne çıkmaktadır. Belirli okullara kabul edilen öğrencilerin başarıları, eğitimin herkes için kolay erişilebilir olduğu ilköğretim okullarına devam eden çocukların başarılarından farklı olabilir (Özabacı Tiryakioğlu, 1996). Öğrenci başarısı iki ana faktör grubundan etkilenebilir: kişiye ve çevreye ilişkin olanlar. Aile ortamı, çevre ile ilişkili unsurlardan biridir. Sosyo-kültürel yapı, ekonomik yapı ve aile içi çekişmeler gibi faktörler öğrenci başarısını doğrudan etkilemektedir (Kepçeoğlu, 1995). Ayrıca, çocuğun yeterli ilgi ve şefkatten mahrum kaldığı aile ortamındaki tutarsızlıklar ve eşitsizlikler, çocuğun akademik performansını olumsuz yönde etkilemektedir (Yavuzer, 1992). Okul, öğrenci performansının önemli bir belirleyicisidir. Okul yeterli araç, gereç, altyapı ve diğer malzemelere sahip olmalıdır. Ayrıca, öğretmenlerin ve yöneticilerin gösterdikleri çeşitli eğilimler de öğrenci başarısını etkileyen unsurlardan biri olarak tanımlanabilir (Başaran, 1994). Bir bireyin başarısı söz konusu olduğunda, bireyin kendisinden etkilenen birçok unsur vardır. Bu unsurlar arasında öğrencinin kişilik özellikleri, zihinsel, fiziksel ve duygusal olgunluğunun yanı sıra uyum, kaygı ve motivasyon derecesi de yer alır. Kişilik, bir kişiyi diğerinden ayıran belirgin özellikler bütünüdür (Cüceloğlu, 1996). Kişiliğin incelenmesi ve araştırılmasına çeşitli perspektiflerden yaklaşılmıştır. Bu yaklaşımlar arasında psikanalitik yaklaşım, sosyal öğrenme yöntemi, benlik yaklaşımı ve özellik yaklaşımı sayılabilir (Atkinson, Atkinson & Hilgard, 1995; Cüceloğlu, 1996). Özellik yaklaşımı, bireyin kişilik yapısının kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına ve gelişiminde gelişmiş istatistiksel araçların kullanılmasına olanak sağlamıştır.

Akademik başarı ya da başarısızlık incelendiğinde, başarılı öğrencilerin neşelilik, uyumluluk, sosyallik ve mantıklı düşünme gibi niteliklere sahip olduğu, başarısız öğrencilerin ise içine kapanık, uyumsuz, kötümser ve öfkeli olma eğiliminde olduğu öne sürülmektedir (Özben, 1996). Bir öğrenci belirli bir akademik disiplinde mevcut yeteneklerini yeterince

geliştiremezse, potansiyelinin yetersiz olduğu fikrine kapılabilir. Bu noktada, öğrencinin olumlu benlik algısındaki eksikliğin bir sonucu olarak başarısızlık kaçınılmazdır (Arseven, 1986). Öğrencinin benlik algısı çok önemlidir ve ebeveynlerin ve öğretmenlerin öğrenciye yönelik görüş ve tutumları bu bakış açısının gelişimini önemli ölçüde etkiler. Bilgin'in araştırması, kadınların babalara kıyasla çocuklarına ilişkin daha üstün bir algıya sahip olduklarını, ancak bu algının yeterli düzeye ulaşmadığını ortaya koymuştur (Bilgin, 1997). Öğretmenler, öğrencilerinin potansiyeline güvendiklerinde, değerlendirmelerini doğrulamak amacıyla, öğrencilerin başlangıçtaki yeteneklerinden bağımsız olarak, başarılarını artırmak ve başarılarını önceliklendirmek için çeşitli stratejiler kullanırlar (Ülgen, 1994).

Ortaokul öğretmenlerinin görüşlerinin alınması, öğrenci başarısızlığı ve başa çıkma stratejileri üzerine kapsamlı bir anlayışın geliştirilmesi açısından son derece önemlidir. Bu görüşler, öğretmenlerin günlük sınıf içi deneyimlerinden ve uzmanlık bilgilerinden yola çıkarak ortaya koydukları değerli bilgileri içermektedir. Öğrenci başarısızlığını tanımlarken dikkate aldıkları kriterler, öğrenme ortamı, öğrenci yaklaşımı ve öğrenci takibi gibi önemli unsurları belirlemektedir. Bu, öğretmenlerin başarısızlıkla karşılaşan öğrencilere nasıl yaklaşacaklarını ve hangi stratejileri kullanacaklarını anlamalarına yardımcı olur. Ayrıca, öğretmenlerin önerdiği önlemler, sınıf içi uygulamaların yanı sıra öğrenci katılımını teşvik etme ve öğrenci gelişimini destekleme gibi geniş kapsamlı stratejilere odaklanmaktadır. Öğretmenler aynı zamanda, velilerle iş birliği yapmanın ve iletişim kurmanın önemini vurgulamaktadır; bu da öğrencinin başarısı için evde ve okulda destekleyici bir ortamın oluşturulmasına yardımcı olur. Dolayısıyla, ortaokul öğretmenlerinin görüşlerinin dikkate alınması, öğrenci başarısızlığına karşı etkili müdahalelerin geliştirilmesi ve öğrencilerin başarılarının artırılması için hayati öneme sahiptir. Bu nedenle, bu görüşlerin sistematik bir şekilde toplanması ve analiz edilmesi, eğitimdeki iyileşme ve öğrenci başarısının artırılması için önemli bir adımdır.

Bu araştırmanın amacı, öğrenci başarısızlığı ve başa çıkma stratejilerini ortaokul öğretmenleri kapsamında incelemektir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

- Öğretmenlerin öğrenci başarısızlığını tanımlarken kullandığı kriterler nelerdir?
- Öğretmenlerin öğrenci başarısızlığını önlemek için aldığı önlemler nelerdir?
- Öğretmenlerin başarısızlıkla mücadele eden öğrencileri motive etme yöntemleri nelerdir?
- Öğretmenlerin öğrenci başarısızlığıyla ilgili olarak velilerle olan iş birliği nasıldır?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışma, nitel araştırma çerçevesinde fenomenolojik araştırma deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada görüşme yaklaşımı kullanılmıştır. Görüşme formu aracılığıyla toplanan veriler içerik analizi yaklaşımı kullanılarak incelenmiştir.

Fenomenolojik desen, gördüğümüz ve kabul ettiğimiz ancak kapsamlı ve karmaşık bir kavrayışa sahip olmadığımız şeylerin incelenmesine odaklanır. Çevremizdeki olgular, olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, fikirler ve koşullar gibi çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Fenomenoloji, bize tamamen yabancı olmayan, ancak anlamlarını tam olarak kavrayamadığımız olayları incelemek için uygun bir araştırma yaklaşımıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Genellikle fenomenoloji olarak bilinen olgubilim, "Gerçekliğin doğası nedir?" sorusunu ele almayı amaçlayan bir yaklaşımdır. Fenomenoloji yöntemi bireysel deneyimlere dayanır. Bu strateji, katılımcının öznel deneyimlerine odaklanır ve araştırmacı bireyin görüşlerini ve olaylara verdiği önemi analiz eder. Fenomenoloji, detaylı betimlemeler sağlamaya odaklanan bir çalışma türüdür. Bu özel çerçevede, geniş genellemeler yapmaktan kaçınmak ve bunun yerine olayların kesin tanımlarını sağlamaya odaklanmak çok önemlidir (Baş ve Akturan, 2008).

Çalışma Grubu

Olgubilim araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışa vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu araştırma, 2023-2024 eğitim yılı Bahar döneminde kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile araştırmaya dahil edilen 15 öğretmenden oluşan bir çalışma grubu üzerinden yürütülmüştür.

Tablo 1. Araştırmaya katılanların demografik değişkenleri

	Cinsiyet	Branş	Yaş	Kıdem	Öğrenim Durumu
K1	Erkek	Fen Öğretmeni	25	3	Lisans
K2	Kadın	Edebiyat Öğretmeni	27	5	Yüksek Lisans
K3	Erkek	Fen Öğretmeni	29	6	Yüksek Lisans
K4	Kadın	Fen Öğretmeni	25	2	Lisans
K5	Erkek	Sosyal Bilimler Öğretmeni	30	7	Lisans
K6	Kadın	Fen Öğretmeni	26	4	Yüksek Lisans
K7	Kadın	Edebiyat Öğretmeni	26	3	Lisans
K8	Erkek	Fen Öğretmeni	28	5	Yüksek Lisans
K9	Kadın	Fen Öğretmeni	29	6	Lisans
K10	Erkek	Sosyal Bilimler Öğretmeni	27	4	Yüksek Lisans
K11	Kadın	Fen Öğretmeni	34	8	Lisans
K12	Erkek	Fen Öğretmeni	27	3	Lisans
K13	Erkek	Edebiyat Öğretmeni	26	5	Yüksek Lisans
K14	Kadın	Sosyal Bilimler Öğretmeni	31	7	Yüksek Lisans
K15	Kadın	Edebiyat Öğretmeni	25	2	Lisans
K16	Erkek	Fen Öğretmeni	25	3	Lisans

Tablo 1’de verilen katılımcıların profili incelendiğinde, cinsiyet bakımından çalışmada 8 kadın 8 erkek öğretmen olduğu görülmüştür. Branşları bakımından çalışmada 9 fen öğretmeni, 4 Edebiyat öğretmeni ve 3 sosyal bilimler öğretmeni bulunmaktadır. Yaşları bakımından katılımcıların genel olarak 25-31 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Kıdem süreleri bakımından ise en az 2 yıl, en fazla 7 yıllık kıdeme sahip öğretmenler çalışmada yer almıştır. Öğrenim durumları incelendiğinde 7 öğretmen yüksek lisans ve diğer 9 öğretmen ise lisans mezunu olduklarını belirtmişlerdir.

Verilerin Toplanması

Çalışmada nitel araştırma stratejisinin bir parçası olarak görüşme yöntemine yer verilmiştir. Nitel araştırma, Lichtman (2012) tarafından tanımlandığı gibi, küçük bir çalışma grubunu içerir ve derinlemesine ve kapsamlı bilgi toplamayı amaçlar (akt: Çelik ve Arıkan, 2012). Yıldırım ve Şimşek, fenomenolojik araştırmada veri toplamak için birincil aracın görüşme olduğunu belirtmektedir. Araştırmacılar, olaylarla ilgili deneyimleri ve anlamları ortaya çıkarmak için görüşmelerin sağladığı etkileşimli, uyarlanabilir ve araştırıcı yönleri kullanmalıdır (2005).

Creswell (2008, 2011), nitel araştırma yaklaşımının birincil bir olguya odaklandığını ve katılımcıların bakış açılarına dayandığını belirtmektedir (akt; Çelik ve Arıkan, 2012). Veri toplama aracı olarak tasarlanan görüşme formu, çeşitli boyutları olan geniş bir soruya sahiptir. Amaç, öğretmen adaylarının görüşlerini alarak kapsamlı veri toplamaktır. Araştırma grubu üyelerinden gelen yanıtlardan öne çıkan bulgular bölümündeki tabloya dahil edilmiş, doğru ve tutarlı sonuçlara ulaşmak için gerekli veriler bir araya getirilmiştir.

Verilerin Analizi

Fenomenolojik araştırmada veri analizinin amacı, deneyimleri ve bunlarla ilişkili anlamları ortaya çıkarmak ve aydınlatmaktır. İçerik analizi, verileri anlamak ve eldeki durumu doğru bir şekilde karakterize edebilecek temaları ortaya çıkarmak için kullanılır. Bulgular ayrıntılı ve açıklayıcı bir anlatımla aktarılır. Ayrıca, gelişen tema ve örüntülerden elde edilen sonuçlar aydınlatılır ve analiz edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Kodlama, nitel analizde verilerin özünü ortaya çıkarmak için kullanılan ilk ve önemli adımdır (Punch, 2005). İçerik analizi, belirli fikir ve temalara dayalı olarak karşılaştırılabilir verilerin birleştirilmesini ve daha sonra bu materyalin tutarlı bir şekilde yorumlanmasını içerir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Fenomenolojik analiz, katılımcı tarafından görüldüğü şekliyle bir olgunun temel psikolojik doğasını ortaya çıkarmayı amaçlar. Nitel araştırmada kullanılan bilişsel süreç, kurucu unsurların uyumlu bir bütün oluşturacak şekilde sentezlenmesini içerir (Baş ve Akturan, 2008).

Araştırmada görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Analiz sırasında, yorumlama ve kanıtlara dayalı sonuçlar çıkarma süreci aracılığıyla kapsamlı bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Analiz, dil ve kültür arasındaki bağlantıya odaklanmıştır.

Araştırma Sürecinin Geçerlik ve Güvenirliği

Bu çalışmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini garanti altına almak için aşağıdaki incelemeler yapılmıştır:

- Araştırmanın metodolojisi, prosedürü ve bulguları kapsamlı ve açık bir şekilde açıklanmıştır.
- Ayrıca, katılımcılarla görüşme ortamının dışında karşılaşılmış ve uzun süreli etkileşimli bir duruma girilmiştir.
- Kapsamlı bir çalışma ve analitik metodoloji (veri toplama, analiz ve değerlendirme dahil) kullanılmıştır.
- Veri toplama, analiz ve sonuç çıkarma dahil olmak üzere sistematik ve tutarlı bir yaklaşım kullanılmıştır.
- Çalışma grubu, amaçlı seçim yaklaşımı kullanılarak belirlenmiştir.

Çalışma verileri ve bulguları, doğrulama amacıyla katılımcılara dağıtılmış ve ilgili diğer araştırmacılara sunulurken bakış açıları alınmıştır (Baltacı, 2018).

Bulgular

Araştırmanın bu aşamasında katılımcılardan toplanan veriler içerik analizine tabi tutularak görüşme formunda bulunan sıralama ile verilmiştir.

Öğretmenlerin öğrenci başarısızlığını tanımlarken kullandığı kriterler

Araştırmada, öğrenci başarısızlığı ve başa çıkma stratejileri konusunda ortaokul öğretmenlerinin görüşlerini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu form yoluyla elde edilen veriler sırası ile incelenmiştir. Açık uçlu formda

katılımcılara "Öğrenci başarısızlığını tanımlarken hangi kriterleri göz önünde bulunduruyorsunuz?" sorusu sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevaplar incelenerek içerik analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen temalar ve kodlar Tablo 2'de sunulduğu gibidir.

Tablo 2. Öğrenci başarısızlığını tanımlarken göz önünde bulunan kriterlere ilişkin bulgular

Temalar	Kodlar	f
Öğrenme ortamı ve öğrenci yaklaşımı	Öğrenci merkezli yaklaşım	3
	Öğrenci ilgi ve yetenekleri	3
Öğrenci takibi ve destek	İletişim	4
	Bireysel destek	3
	Akademik destek	3

Tablo 2 incelendiğinde; öğretmenlerin öğrenci başarısızlığını tanımlarken göz önünde bulundurduğu kriterlerin neler olduğuna ilişkin katılımcı görüşlerinin, öğrenme ortamı ve öğrenci yaklaşımı ve öğrenci takibi ve destek olmak üzere iki tema altında toplandığı görülmektedir. Öğrenme ortamı ve öğrenci yaklaşımı teması altında; öğrenci merkezli yaklaşım ve öğrenci ilgi ve yetenekleri isimli iki kod bulunduğu görülmektedir. Öğrenme ortamı ve öğrenci yaklaşımı konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K12) "Sınıf içi davranışları takip ederek erken uyarı sistemi oluşturuyorum."

(K7) "Sınav ve ödevlerde farklı değerlendirme yöntemleri kullanarak öğrencilerin farklı yeteneklerini ölçüyorum."

(K14) "Öğrencilerin ilgi alanlarına dayalı proje ve etkinlikler düzenliyorum."

(K2) "Öğrencilerin kişisel ilgi ve yeteneklerine odaklanarak ders içeriğini çeşitlendiriyorum."

Öğrenci takibi ve destek ilişkin unsurlar teması altında; iletişim, bireysel destek ve akademik destek isimli üç kod bulunduğu görülmektedir. Öğrenci takibi ve destek konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

(K4) "Düzenli olarak öğrencilerle birebir görüşmeler yaparak akademik ilerleme ve zorlukları konuşuyorum."

(K9) "Ebeveynlerle düzenli iletişim halinde olup öğrencilerin akademik ve duygusal ihtiyaçlarını takip ediyorum."

(K3) "Her öğrenciye bireysel olarak yardım etmek için ekstra zaman ayırıyorum."

(K13) "Ek ders veya destek programları düzenleyerek öğrencilere ekstra yardım sağlıyorum."

(K11) "Öğrencilere zaman yönetimi ve çalışma stratejileri gibi becerileri öğretiyorum."

Öğretmenlerin öğrenci başarısızlığını önlemek için aldığı önlemler

Araştırmada, öğrenci başarısızlığın önlemek için sınıf içinde alınan önlemler konusunda ortaokul öğretmenlerinin görüşlerini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Açık uçlu formda katılımcılara "Öğrenci başarısızlığını önlemek için sınıf içinde

hangi önlemleri alıyorsunuz?" sorusu sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevaplar incelenerek içerik analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen temalar ve kodlar Tablo 3'te sunulduğu gibidir.

Tablo 3. Öğrenci başarısızlığını önlemek için sınıf içinde alınan önlemlere ilişkin bulgular

Temalar	Kodlar	f
İhtiyaca uygun öğretim yaklaşımı	Farklı değerlendirme yöntemleri kullanma	4
	Öğretim planını uyarlama	3
	Bireysel ihtiyaçları anlama	3
Öğrenci katılımını teşvik	Etkileşimi artırma	3
	Öğrenci ile iş birliği oluşturma	2
	Motivasyonu artırma	2
Öğrenci gelişimini destekleme	Destek sağlama	2
	Bireysel takip	3
	Rehberlik	2
	Aile ve toplum iş birliği	1

Tablo 3 incelendiğinde; öğrenci başarısızlığın önlemek için sınıf içinde alınan önlemlerin neler olduğuna ilişkin katılımcı görüşlerinin, ihtiyaca uygun öğretim yaklaşımı, öğrenci katılımını teşvik ve öğrenci gelişimini destekleme olmak üzere üç tema altında toplandığı görülmektedir. İhtiyaca uygun öğretim yaklaşımı teması altında; farklı değerlendirme yöntemleri kullanma, öğretim planını uyarlama ve bireysel ihtiyaçları anlama isimli üç kod bulunduğu görülmektedir. İhtiyaca uygun öğretim yaklaşımı konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K5) "Sınav ve ödevlerde farklı değerlendirme yöntemleri uygulayarak öğrencilerin farklı öğrenme stillerine uygunluğunu sağlıyorum."

(K14) "Öğrencilerin öğrenme sürecini desteklemek için teknolojiyi etkin bir şekilde kullanıyorum."

(K15) "Öğrencilerin öğrenme sürecinde kendi ilerlemelerini izlemelerine olanak tanıyan öz değerlendirme yöntemleri uyguluyorum."

(K1) "Öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarını anlamak için düzenli olarak öğrencilerle görüşüyorum ve geri bildirim alıyorum."

(K2) "Ders planlarımı öğrenci merkezli yaparak onların ilgi ve ihtiyaçlarına göre ayarlıyorum."

Öğrenci katılımını teşvik teması altında; etkileşimi artırma, öğrenci ile iş birliği oluşturma, motivasyonu artırma ve destek sağlama isimli dört kod bulunduğu görülmektedir. Öğrenci katılımını teşvik konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K3) "Sınıf içinde etkileşimi artırmak için interaktif öğretim yöntemlerini kullanıyorum."

(K4) "Öğrenciler arasında iş birliğini teşvik etmek için grup çalışmalarını düzenliyorum."

(K9) "Öğrencilerin akademik ve duygusal gelişimini takip etmek için düzenli olarak öğrencilerle birebir görüşmeler yapıyorum."

(K11) "Öğrencilerin ilgi alanlarına dayalı ekstra etkinlikler ve projeler düzenleyerek motivasyonlarını artırıyorum."

(K16) "Öğrencilerin ders dışında da ilgi alanlarını ve hobilerini keşfetmelerine olanak tanıyan ekstra etkinlikler düzenliyorum."

Öğrenci gelişimini destekleme teması altında; bireysel takip, rehberlik, aile ve toplum iş birliği isimli üç kod bulunduğu görülmektedir. Öğrenci gelişimini destekleme konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K6) "Öğrencilere düzenli geri bildirim vererek güçlü ve zayıf yönlerini anlamalarına yardımcı oluyorum."

(K12) "Öğrencilerin sorunlarını çözmelerine yardımcı olmak için rehberlik hizmetlerinden faydalanmalarını sağlıyorum."

(K10) "Ebeveynlerle iş birliği yaparak öğrencilerin aile desteğini sağlıyorum ve evde de öğrenmeyi destekliyorum."

Öğretmenlerin başarısızlıkla mücadele eden öğrencileri motive etme yöntemleri

Araştırmada, başarısızlıkla mücadele eden öğrencilerle nasıl iletişim kurdukları ve onları nasıl motive etmeye çalıştıkları konusunda ortaokul öğretmenlerinin görüşlerini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Açık uçlu formda katılımcılara "Başarısızlıkla mücadele eden öğrencilerle nasıl iletişim kuruyor ve onları motive etmeye çalışıyorsunuz?" sorusu sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevaplar incelenerek içerik analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen temalar ve kodlar Tablo 4'te sunulduğu gibidir.

Tablo 4. Başarısızlıkla mücadele eden öğrencilerle kurulan iletişim ve motivasyona ilişkin bulgular

Temalar	Kodlar	f
İletişim ve empati	Açık iletişim	5
	Duygusal destek	4
	İlgi alanlarına odaklanma	6
Öğrenciyi güçlendirme	Motivasyonu artırma	3
	Mentorluk	3
	Destek ve rehberlik	3

Tablo 4 incelendiğinde; başarısızlıkla mücadele eden öğrencilerle nasıl iletişim kurdukları ve onları nasıl motive etmeye çalıştıklarına ilişkin katılımcı görüşlerinin, iletişim ve empati ve öğrenciyi güçlendirme olmak üzere iki tema altında toplandığı görülmektedir. İletişim ve empati teması altında; açık iletişim ve duygusal destek isimli iki kod bulunduğu görülmektedir. İletişim ve empati konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K15) "Öğrencilerin yaşadığı zorlukları anlamak için onlarla dürüst ve açık bir iletişim kuruyorum ve çözüm yolları arıyoruz."

(K5) "Olumlu bir dil kullanarak öğrencileri cesaretlendiriyor ve onlara inandıklarını hissettirmeye çalışıyorum."

(K1) "Başarısızlıkla mücadele eden öğrencilerle samimi ve empatik bir şekilde iletişim kurarak onların duygularını anlamaya çalışıyorum."

(K2) "Öğrencilerle birebir görüşmeler yaparak onları dinliyor ve destek olabileceğimiz alanları belirlemeye çalışıyorum."

(K12) "Öğrencilerin duygusal ihtiyaçlarını anlayarak onlara destek oluyor ve onları motive etmeye çalışıyorum."

Öğrenciyi güçlendirme teması altında; motivasyonu artırma, destek ve rehberlik, mentorluk ve ilgi alanlarına odaklanma isimli dört kod bulunduğu görülmektedir. Öğrenciyi güçlendirme konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K11) "Başarısızlıkla mücadele eden öğrencilerin ilgi duyduğu konuları ders içine entegre ederek onların derslere daha fazla katılımını sağlamaya çalışıyorum."

(K7) "Öğrencilerin ilgi alanlarına ve hedeflerine odaklanarak onları motive etmeye çalışıyorum."

(K14) "Öğrencilere başarılarının gelecekteki potansiyel etkilerini göstererek onları motive etmeye çalışıyorum."

(K9) "Sınıf içinde öğrencilere örnek olacak başarı hikayeleri paylaşıyorum ve onlara ilham veriyorum."

(K16) "Başarısızlıkla mücadele eden öğrencilere mentorluk yaparak onları daha yakından takip ediyor ve destek olmaya çalışıyorum."

(K8) "Başarısızlıkla mücadele eden öğrencilere destek grupları oluşturarak birbirlerine destek olmalarını sağlıyorum."

(K4) "Başarısızlıkla mücadele eden öğrencilere hedefler koymaları konusunda rehberlik ediyorum ve bu hedeflere ulaşmaları için onlara destek sağlıyorum."

Öğretmenlerin öğrenci başarısızlığıyla ilgili olarak velilerle olan iş birliği

Araştırmada, öğrenci başarısızlığıyla ilgili olarak velilerle nasıl iş birliği yaptıkları ve onlara nasıl destek sağladıkları konusunda ortaokul öğretmenlerinin görüşlerini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Açık uçlu formda katılımcılara "Öğrenci başarısızlığıyla ilgili olarak velilerle nasıl iş birliği yapıyorsunuz ve onlara nasıl destek sağlıyorsunuz?" sorusu sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevaplar incelenerek içerik analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen temalar ve kodlar Tablo 5'te sunulduğu gibidir.

Tablo 5. Başarısızlıkla mücadele eden öğrencilerle kurulan iletişim ve motivasyona ilişkin bulgular

Temalar	Kodlar	f
İletişim ve iş birliği	Düzenli görüşme	8
	İşbirliği kurma	5
Bilgilendirme ve rehberlik	Velilere bilgilendirme yapma	6
	Destek sağlama	4
	Rehberlik faaliyetleri	3

Tablo 5 incelendiğinde; öğrenci başarısızlığıyla ilgili olarak velilerle nasıl iş birliği yaptıkları ve onlara nasıl destek sağladıklarına ilişkin katılımcı görüşlerinin, iletişim ve iş birliği ve bilgilendirme ve rehberlik olmak üzere iki tema altında toplandığı görülmektedir. İletişim ve iş birliği teması altında; düzenli görüşme ve iş birliği kurma isimli iki kod bulunduğu

görülmektedir. İletişim ve iş birliği konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K5) "Velilerle düzenli olarak e-posta, telefon veya yüz yüze görüşmeler yaparak öğrencinin akademik ve sosyal gelişimini takip ediyoruz."

(K3) "Öğrencinin başarısızlığıyla ilgili olarak velilerle birebir görüşmeler yapıyor ve ortak çözüm yolları arıyoruz."

(K1) "Velilerle düzenli olarak iletişim kurarak öğrencilerin akademik ve duygusal ihtiyaçlarını paylaşıyor ve onlarla iş birliği yapıyorum."

Bilgilendirme ve rehberlik teması altında; velilere bilgilendirme yapma, destek sağlama ve rehberlik faaliyetleri isimli üç kod bulunduğu görülmektedir. Bilgilendirme ve rehberlik konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K2) "Velilere öğrencinin akademik durumu hakkında düzenli olarak bilgi veriyor ve gerekli destekleri sağlamaları konusunda yönlendiriyorum."

(K4) "Velilere öğrencinin güçlü ve zayıf yönleri hakkında detaylı bilgi vererek evde de bu konular üzerinde çalışmalarını sağlıyorum."

(K7) "Velilere öğrencinin ders çalışma alışkanlıkları, ödevler ve sınavlarla ilgili düzenli geri bildirimler veriyorum."

(K8) "Velilerle iş birliği yaparak öğrencinin okul dışındaki ihtiyaçlarını da karşılamaya çalışıyoruz, örneğin, ek ders alması için destek sağlıyoruz."

(K10) "Velilere öğrencinin sosyal ilişkileri ve sınıf içindeki uyumu hakkında düzenli olarak bilgi vererek evde de bu konularda destek olmalarını sağlıyorum."

(K15) "Velilerle iş birliği yaparak öğrencinin ders dışındaki etkinliklere katılımını teşvik ediyor ve bu konuda destek sağlıyoruz."

(K14) "Velilere başarısızlıkla mücadele eden öğrencilerin evde nasıl desteklenebileceği konusunda rehberlik sağlıyoruz."

Sonuç ve Tartışma

Öğrenci başarısızlığı ve başa çıkma stratejileri konusunda ortaokul öğretmenlerinin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada aşağıda verilen sonuçlara ulaşılmıştır.

Çalışmada, ortaokul öğretmenlerinin öğrenci başarısızlığını tanımlarken göz önünde bulundurdıkları kriterlerin öğrenme ortamı, öğrenci yaklaşımı ve öğrenci takibi ve destek olarak iki tema altında toplandığı belirlenmiştir. Öğrenci merkezli yaklaşım ve öğrenci ilgi ve yetenekleri, öğrenme ortamı ve öğrenci yaklaşımı teması altında önemli bulgu olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca, iletişim, bireysel destek ve akademik destek gibi unsurlar da öğrenci takibi ve destek teması altında belirlenmiştir. Bu bulgular, Ruus vd. (2007) çalışmasında ortaya konan öğrenci takibi ve destek ile ilgili sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Ruus ve diğerleri, öğrencilerin refahı, başa çıkma yetenekleri, akademik başarı ve okul iklimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu bağlamda, iletişim, bireysel destek ve akademik destek gibi faktörlerin öğrenci başarısını etkileyebileceği sonucuna varmışlardır. Dolayısıyla, bu çalışma ile benzer şekilde, öğretmenlerin öğrenci takibi ve destek unsurlarına odaklanmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır. Öte yandan, Emmer ve Gerwels'in (2013) sınıf yönetimi üzerine yaptıkları araştırmada da benzer temaların ele alındığı görülmektedir. Onların çalışmasında, öğrenci merkezli yaklaşımın sınıf ortamında başarılı bir şekilde uygulanmasının önemi vurgulanmıştır.

Bu bağlamda, öğrenci ilgi ve yeteneklerinin dikkate alınması ve bireysel destek sağlanması gibi stratejilerin sınıf yönetiminde başarılı sonuçlar doğurabileceği öne sürülmüştür. Sonuç olarak, bu çalışmanın bulguları, öğrenci başarısızlığıyla başa çıkma stratejilerinde öğretmenlerin kullandığı yaklaşımların ve bu yaklaşımların önemli unsurlarının altını çizmektedir. Diğer araştırmalarla karşılaştırıldığında, özellikle öğrenci takibi ve destek konusunda benzerlikler ortaya çıkmaktadır, ancak her bir çalışma özgün katkılar sunmaktadır.

Çalışmada, öğrenci başarısızlığını önlemek için sınıf içinde alınan önlemlerin ihtiyaca uygun öğretim yaklaşımı, öğrenci katılımını teşvik ve öğrenci gelişimini destekleme temaları altında toplandığı belirlenmiştir. İhtiyaca uygun öğretim yaklaşımı, farklı değerlendirme yöntemlerinin kullanılması, öğretim planının uyarılma ve bireysel öğrenci ihtiyaçlarının anlaşılması olarak ifade edilmiştir. Öğrenci katılımını teşvik etme ise etkileşimi artırma, öğrenciyle iş birliği oluşturma, motivasyonu artırma ve destek sağlama olarak ele alınmıştır. Öğrenci gelişimini destekleme ise bireysel takip, rehberlik, aile ve toplum iş birliği olarak açıklanmıştır. Bu bulgular, Moreau (2014) ve Emmer & Gerwels'in (2013) çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir. Moreau'nun çalışmasında, ortaokul öğretmenlerinin zorluk çeken okuyucular hakkındaki algıları incelenmiş ve öğretmenlerin öğrenci başarısını artırmak için öğrenciye özel stratejiler kullandığı belirlenmiştir. Benzer şekilde, Emmer & Gerwels'in sınıf yönetimi üzerine yaptığı araştırmada da öğrenci katılımını teşvik etme ve öğrenci gelişimini destekleme gibi konular önemli bulgular arasında yer almıştır. Ancak, bu çalışmanın bulguları özellikle ihtiyaca uygun öğretim yaklaşımı konusunda diğer çalışmalardan farklılık gösterebilir. Örneğin, Emmer & Gerwels'in çalışması öğrenci katılımını teşvik etme üzerine odaklanırken, bu çalışma öğretim yaklaşımının önemine vurgu yapmaktadır. Bu farklılıklar, öğretmenlerin öğrenci başarısını artırmak için kullandıkları stratejilerin çeşitliliğini ve önemini göstermektedir. Sonuç olarak, bu çalışmanın bulguları, öğrenci başarısızlığını önleme stratejilerinin çeşitli boyutlarını ele almaktadır ve daha geniş bir bağlamda değerlendirilmelidir.

Çalışmada, başarısızlıkla mücadele eden öğrencilerle iletişim kurma ve onları motive etme stratejileri, iletişim ve empati ile öğrenciyi güçlendirme olmak üzere iki tema altında toplanmıştır. İletişim ve empati, açık iletişim ve duygusal destek olarak açıklanırken, öğrenciyi güçlendirme ise motivasyonu artırma, destek ve rehberlik, mentorluk ve ilgi alanlarına odaklanma şeklinde belirlenmiştir. Bu bulgular, Ruus vd. (2007) ve Amzat vd. (2021) çalışmalarıyla uyumludur. Ruus ve ekibinin yaptığı araştırmada, öğrencilerin refahı, başa çıkma yetenekleri, akademik başarı ve okul iklimi arasındaki ilişki incelenmiş ve öğrenci güçlendirme stratejilerinin önemi vurgulanmıştır. Benzer şekilde, Amzat ve diğerleri, Malezya'daki öğretmenlerin işten ayrılma nedenlerini ve işte kalma stratejilerini araştırmışlar ve öğrencilerle etkili iletişimin ve güçlendirme stratejilerinin öğretmenlerin işten ayrılmasını engellemeye yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Ancak, bu çalışmanın bulguları özellikle iletişim ve empati konusunda diğer çalışmalardan farklılık gösterebilir. Örneğin, Amzat vd. çalışmasında, öğrenci güçlendirme stratejilerinin daha geniş bir yelpazede ele alındığı ve öğrencilerle olan etkileşimin sadece iletişim ve empatiyle sınırlı olmadığı belirtilmiştir. Bu farklılık, öğretmenlerin başarısızlıkla mücadelede kullandıkları stratejilerin çeşitliliğini ve karmaşıklığını göstermektedir. Sonuç olarak, bu çalışmanın bulguları, başarısızlıkla mücadele eden öğrencilerle etkili iletişim kurma ve onları motive etme stratejilerinin önemini vurgulamaktadır. Diğer araştırmalarla karşılaştırıldığında, benzer temaların bulunması önemli bir tutarlılık sağlamaktadır, ancak her bir çalışma özgün katkılar sunmaktadır ve daha geniş bir bağlamda değerlendirilmelidir.

Çalışmada, öğrenci başarısızlığıyla ilgili olarak öğretmenlerin velilerle iş birliği yapma ve onlara destek sağlama stratejileri, iletişim ve iş birliği ile bilgilendirme ve rehberlik olmak üzere iki tema altında toplanmıştır. İletişim ve iş birliği, düzenli görüşme ve iş birliği kurma olarak ifade edilirken, bilgilendirme ve rehberlik ise velilere bilgilendirme yapma, destek sağlama ve rehberlik faaliyetleri şeklinde açıklanmıştır. Bu bulgular, Maksic'in (2015) ve Delcker & Ifenthaler'in (2021) çalışmalarıyla uyumludur. Maksic'in çalışmasında, öğretmenlerin öğrenci başarısını artırmak için velilerle iş birliği içinde oldukları ve düzenli iletişim kurdukları belirtilmiştir. Benzer şekilde, Delcker & Ifenthaler'in araştırmasında da, öğretmenlerin pandemi döneminde velilerle sıkı bir iş birliği içinde oldukları ve bilgilendirme ve rehberlik faaliyetleriyle destek sağladıkları ortaya konmuştur. Ancak, bu çalışmanın bulguları özellikle iletişim ve iş birliği konusunda diğer çalışmalardan farklılık gösterebilir. Örneğin, Maksic'in çalışmasında vurgulanan düzenli görüşmelerin, Delcker & Ifenthaler'in çalışmasında belirtilen pandemi dönemindeki özel koşullar altında nasıl uygulandığına dair daha fazla ayrıntıya ihtiyaç duyulabilir. Bu farklılıklar, öğretmenlerin velilerle iş birliği yapma stratejilerinin değişkenlik gösterebileceğini ve bağlamın önemli bir etken olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, bu çalışmanın bulguları, öğretmenlerin öğrenci başarısızlığıyla mücadelede velilerle etkili bir iş birliği içinde olduklarını ve iletişim, iş birliği, bilgilendirme ve rehberlik gibi stratejilerle velilere destek sağladıklarını göstermektedir. Diğer araştırmalarla karşılaştırıldığında, benzer temaların bulunması tutarlılık sağlamaktadır, ancak her bir çalışma özgün katkılar sunmaktadır ve daha geniş bir bağlamda değerlendirilmelidir.

Öneriler

- Öğrenci merkezli yaklaşım benimsenmeli, ilgi ve yetenekleri dikkate alınmalıdır.
- Sınıfta farklı öğrenme ihtiyaçlarına uygun öğretim yöntemleri kullanılmalı, öğrenci katılımı teşvik edilmelidir.
- Başarısızlıkla mücadele eden öğrencilere açık iletişim ve duygusal destek sunulmalı, onların motivasyonu artırılmalıdır.
- Velilerle düzenli iletişim kurulmalı, iş birliği içinde olunmalı ve bilgilendirme/rehberlik yapılarak destek sağlanmalıdır.

Referanslar

- Almazova, N., Krylova, E., Rubtsova, A., & Odinkaya, M. (2020). Challenges and opportunities for Russian higher education amid COVID-19: Teachers' perspective. *Education Sciences, 10*(12), 368.
- Amzat, I. H., Kaur, A., Al-Ani, W., Mun, S. P., & Ahmadu, T. S. (2021). Teacher Burnout and Coping Strategies to Remain in Teaching Job in Malaysia: An Interpretative Phenomenological Analysis. *European Journal of Educational Research, 10*(3), 1075-1088.
- Atkinson, R. L. vd. (1995). Psikolojiye Giriş, Sosyal Yayınları.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2* (1), 231-274.
- Baltaş, A. (1997). *Öğrenme ve sınavlarda üstün başarı*, Remzi Kitabevi.
- Baran, G. (1995). Çocuğun okul başarısını etkileyen faktörler, *Yaşadıkça Eğitim, 3*(8), 13-15.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Başaran, İ. E. (1994). *Eğitim psikolojisi, (modern eğitimin psikolojik temelleri)*. Gül Yayınevi.

- Bilgin, A. (1997). Anne-babaların çocukların yetenek, ilgi ve değerlerini algılamaları, *Eğitim ve Bilim*, 10(4), 31-40.
- Chandra, Y. (2021). Online education during COVID-19: perception of academic stress and emotional intelligence coping strategies among college students. *Asian education and development studies*, 10(2), 229-238.
- Cüceloğlu, D. (1996). *İnsan ve davranışı*, Remzi Kitabevi.
- Çelik, S. ve Arıkan, A. (2012). Öğretmen Yetiştirme Programlarının İngilizce Öğretmen Adaylarını İlköğretimde İngilizce Öğretimine Ne Kadar Hazırladığına Yönelik Nitel Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 77-87.
- Delcker, J., & Ifenthaler, D. (2021). Teachers' perspective on school development at German vocational schools during the Covid-19 pandemic. *Technology, Pedagogy and Education*, 30(1), 125-139.
- Emmer, E. T., & Gerwels, M. C. (2013). Classroom management in middle and high school classrooms. In *Handbook of classroom management* (pp. 417-448). Routledge.
- Kepçeoğlu, M. (1995). *Psikolojik danışma ve rehberlik*, Gül Yayınevi.
- Maksić, S. (2015). *Teachers' perceptions of and solutions for student school failure* (Vol. 13, No. Part 2). Bulgaria: Bulgarian Comparative Education Society.
- Moreau, L. K. (2014). Who's really struggling?: Middle school teachers' perceptions of struggling readers. *RMLE Online*, 37(10), 1-17.
- Özabacı Tiryakioğlu, N. (1996). *Okul başarısızlığı, yaşadıkça eğitim*, 47, 17-20.
- Özben, Ş. (1996). Başarısızlık psikolojik bir zehir midir? *Yaşadıkça Eğitim*, 4(7), 2-3.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (Çevirenler: D. Bayrak, B. Aslan ve Z. Akyüz). Ankara: Siyasal Kitabevi
- Ruus, V. R., Veisson, M., Leino, M., Ots, L., Pallas, L., Sarv, E. S., & Veisson, A. (2007). Students'well-being, coping, academic success, and school climate. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 35(7), 919-936.
- Ülgen, G. (1994). Başarı Beklentisi Önemli mi?, *Eğitim ve Bilim*, 5(7), 21-24
- Yavuzer, H. (1992). *Çocuk psikolojisi*, Remzi Kitabevi
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.